

Rudolf Steiner

Skromnost v poznání podporuje přirozený smysl duše pro pravdu. Vnímání já a představa o já. Podmínkou duchovního bádání je objektivita a absolutní nezájem vzhledem k sobě samému. Křesťanství bylo věcí víry a musí se stát věcí vědění.

Berlín 24. 10. 1910

GA 124

Posledně jsme se snažili podat zpětný pohled nejen na obsah našich úvah v uplynulém roce, nýbrž také na jejich smysl, i na jejich ducha. Upozornili jsme přitom na to, že tento duch, který nás oduševňoval při zkoumání např. problému Krista ze všech možných stran, že to vůbec má být tento duch, který musí procházet celým duchovně vědeckým hnutím, veškerým duchovně vědeckým usilováním. Poznali jsme totiž, že se dotýkáme jediného předmětu z tolika různých stran proto, že člověk ve svém úsilí o poznání má předem mít to, čemu se říká pravá skromnost v poznání. Tuto skromnost v poznání si nyní probereme poněkud podrobněji.

Často jsem uváděl přirovnání, že nějaký předmět můžeme zobrazit malbou, fotografií z nějaké strany, že ale potom, je-li tento obraz pouze z jedné strany, nikdy nemůžeme tvrdit, že podává celou podobu předmětu. O nějakém předmětu si můžeme učinit představu, zobrazíme-li ho z různých stran, potom tyto různé obrazy porovnáváme a takto se snažíme učinit si představu o předmětu. I při obyčejném prohlížení musíme předmět obejít, abychom si o něm mohli učinit všestrannou představu. - Když by nyní někdo řekl, že v duchovním světě by přece muselo být možné, takřka jediným pohleděním, jediným pohledem předmět obsáhnout, potom by se velmi mýlil. A mnoho lidských omylů pochází z neuznávání toho, co bylo právě řečeno. Ve zprávách o události v Palestině je, řekl bych, už předem postaráno o to, aby toto jednostranné stanovisko nezaujímal ti, kteří jdou do hloubky. O palestinské události máme totiž čtvero zpráv, zprávy čtyř evangelií. A pro toho, kdo neví, že v duchovním životě musíme každý předmět, každou bytost, každou událost pozorovat z různých stran, pro toho

nevyplyne (jak už pak musí s pravdou nutně nakládat povrchně) z této skutečnosti nic jiného, než že si jednotliví evangelisté odporují. Avšak upozorňovali jsme stále znovu na to, že čtyři zprávy evangelií si musíme představovat tak, že velkou Kristovu událost líčí ze čtyř různých hledisek, a že je nutno je porovnávat jako čtyři obrazy, zobrazující nějaký předmět nebo bytost ze čtyř různých stran. Když potom přesně postupujeme, jak jsme se už o to pokusili vzhledem k evangeliu Matoušovu, Janovu a Lukášovu - a jak se později pokusíme vzhledem k evangeliu Markovu, potom již vyplyne, že čtvero vyličení události v Palestině se velmi pěkně shoduje. - Již sama skutečnost, že existují čtyři evangelia, podává velikou nauku o mnohostrannosti lidských názorů o pravdě.

Již vloni jsem upozornil na to, že je možné hledat různé názory na pravdu nějaké bytosti. Vzpomínáte si, že jsem se při naší loňské valné hromadě snažil to, co se obvykle nazývá theosofií, doplnit jinou úvahou, nazvanou tehdy úvahou o anthroposofii. Řekl jsem, jak se má anthro- posofie chovat k theosofii. Upozornil jsem na to, že existuje obyčejná věda, která se opírá o smyslové události a o rozumový souhrn skutečností, které plynou ze smyslového pozorování, - a když se zabývá člověkem, nazývá se tato věda antropologií. Antropologie obsahuje všechno, co lze vyzkoumat pomocí smyslů a co lze o člověku zjistit na základě rozumového pozorování. Dívá se tedy na lidskou smyslovou organizaci tak, jak se jeví, když ji zkoumáme pomocí různých nástrojů, přístrojů přírodní vědy. Dívá se např. na zbytky pravěkých lidí, na kulturní nářadí a náčiní takových lidí v zemských vrstvách a snaží se učinit si představu, jak se lidské pokolení během doby vyvíjelo. Dále pak studuje ony stupně vzdělanosti, které jsou u divokých nebo necivilizovaných národů, - neboť vychází z předpokladu, že se u takových národů uchovaly kulturní stupně, jimiž v dřívějších dobách prošly i národy civilizované. Z toho si antropologie buduje představu, co člověk prodělal, než došel k přítomnému stanovisku. - Dalo by se ještě uvést mnohé, co by přispělo k osvětlení podstaty antropologie.

Vloni jsem přirovnal antropologii k člověku, jenž získává poznatky tak, že chodí po rovině, prohlíží si osady, města, lesy a pole a popisuje všechno, co takto - při chůzi po rovině - viděl.

Na člověka se však můžeme dívat i z jiného hlediska - z hlediska theosofie. Neboť veškerá theosofie nám nakonec chce vysvětlit podstatu,

určení člověka. Prostudujete-li moji „Tajnou vědu“, uvidíte, že nakonec všechno vrcholí objasněním samotného lidského bytí. Přirovná- váte-li antropologii k člověku, jenž chodí po rovině a sbírá a zaznamenává si všechny jednotlivosti, aby je rozumem pochopil, pak můžeme theosofii přirovnat k takovému pozorovateli, jenž vystoupí až na vrchol hory a odtud si prohlíží okolí, osady, města, lesy atd. Leccos v rovině se mu bude jakoby ztrácet - a leccos bude vidět jen v jednotlivých bodech. Tak tomu v podstatě je s duchovním pozorováním člověka, s theosofií. Stanovisko v duchovním smyslu, jež se zde zaujímáme vysoké. Činí nutným, že z tohoto stanoviska se skutečně získává leccos, v čem se obyčejné jednání lidí, bezprostřední vlastnosti a zvláštnosti člověka, s nimiž se ve všedním životě setkáváme, jeví jako rozmazané, - tak jako se jeví vesnice a města z vrcholu hory.

Co jsem právě teď řekl, to nebude začátečníkovi v theosofii snad zcela jasné. Neboť co začátečník v theosofii především přijímá o podstatě člověka, o členění na tělo fyzické, éterné, astrální atd., to se vynasnaží chápat, učiní si o tom určité představy. Zpočátku však bude vzdálen od velikých obtíží, které tu jsou právě tehdy, postupuje-li se v postihování theosofických pravd dále. Může se říci: Čím dále se dostaneme, tím více poznáváme, jak je nesmírně obtížné, najít souvislosti mezi tím, co se získá nahoře na duchovním vrcholku theosofie, a tím, co se ve všedním lidském životě jeví jako charakteristické lidské pocity, city atd! - Nyní bychom se mohli otázat: Proč se theosofické pravdy jeví mnohým lidem samozřejmé, správné, přestože vůbec neberou v úvahu, jak málo jsou schopni to, co se říká z duchovního vrcholku, přezkoušet pomocí toho, co sami vidí ve všedním životě?

Důvodem je to, že duše má sklon nikoli k nepravdě, nýbrž k pravdě, takže takřka instinktivně vnímá, vysloví-li se nějaká pravda. Existuje zde cit pro pravdu. Nemělo by se zneuznávat, že tento cit pro pravdu, tento nezaujatý smysl pro pravdu v duši má nesmírnou cenu. Zvláště v našem přítomném věku má nesmírnou cenu - a sice proto, že, řekl bych, duchovní vrchol, z něhož může člověk zřít i jen ty nejnütnější pravdy, je tak nekonečně vysoký. Kdyby lidé museli na tento vrchol nejprve vystoupit, museli by dělat dalekou duchovně-duševní cestu, a všichni ti, kteří tuto duchovně-duševní cestu nedělají, nemohli by vnímat cenu těchto pravd pro lidský život. Nyní je ale každá duše založena tak, že jsou-li duchovní pravdy

sdělovány, může je vnímat a přijímat.

Jak se nyní má taková duše, která tyto pravdy přijímá, k duši, která je sama zjišťuje?

Zde můžeme zvolit zcela všední přirovnání. Avšak přes svoji všednost má větší význam, než se na první pohled zdá. Botu si dovede nazout každý z nás, avšak ne každý dovede botu zhotovit, k tomu se musí vyučit obuvníkem. Co ale z boty máme, čím nám bota může být, to závisí nikoli na tom, že ji dovedeme také zhotovit, nýbrž že ji dovedeme správně použít. - Tak je tomu ve skutečnosti s duchovními pravdami, které nám podává theosofie. Především jsme povoláni k tomu - i když je sami nedovedeme zřením produkovat - používat je v našem životě. A když je přijímáme pro používání skrze náš přirozený cit pro pravdu, pak nám slouží tak, že se s jejich pomocí můžeme v životě orientovat, že můžeme vědět, že nejsme uzavřeni do bytí mezi zrozením a smrtí, že v sobě chováme duchovního člověka, proděláváme opakované pozemské životy atd. Tyto pravdy můžeme tedy používat. Přijímáme je. A jako boty nás chrání před chladem, tak nás tyto pravdy chrání před duchovním chladem, před duchovním ochuzováním. Neboť musí dojít k tomu, že duchovně ochladneme, duchovně zchudneme, jsme-li odkázáni pouze na to, myslet, vnímat a pociťovat to, co nám nabízí zevní smyslový svět. Musíme tedy říci: Theosofické pravdy, přinášené z vysokého hlediska, jsou k použití pro všechny lidi. Nalézat je snad může jen málo lidí, ti právě, kteří prodělají duchovní cestu, jež byla popsána i v poslední hodině.

Nyní ale každý pohled do obyčejného světa, obklopujícího naše smysly - jenž je tedy také, jedná-li se o člověka, předmětem antropologie - každý takový pohled nám může ukázat, jak se samotný tento svět stává zjevovatelem světa, jenž je za ním, zřetelného pak z duchovního vrcholového hlediska theosofie. Tedy samotný smyslový svět se může stát zjevovatelem jiného světa. Když začneme tento smyslový svět vykládat, tu jeho skutečnosti nepřijímáme pouze rozumem, ale vykládáme je tak (když takřka nepřekračujeme pole smyslového vnímání, když nedospíváme tak daleko, jako theosofie), jako bychom se zastavili na svahu hory, kde se jednotlivosti ještě zcela nerozplývají, takže je možné je pozorovat. Toto stanovisko v duchovním vztahu jsme vloni charakterizovali jako stanovisko anthroposofie, a tím jsme ukázali, že jsou možné tři názory na člověka:

anthropologický, anthroposofický a theosofický.

Letos, navazující na valnou hromadu, v přednáškách o psychosofii, které jsou ještě ve zcelajiném smyslu důležité pro přednášky o anthroposofii, ukážeme, jak lze samotnou lidskou duši vykládat na základě jejich bezprostředních dojmů a zážitků tak, že podobně jako anthroposofie zasahuje do duchovního života. A pozdější řada přednášek o pneumatosofii uzavře tyto přednášky tak, že úvahy o anthroposofii a psychosofii opět vstoupí do theosofie. Toto všechno se dělá z toho důvodu, aby se vyvolal cit pro to, jak je pravda rozmanitá. Neboť toto je právě zkušenost vážného hledače pravdy: Čím dále postoupí, tím se stává skromnějším - a hned také o to více opatrnějším, než aby pravdy, získané na vyšších stanoviskách, ihned převáděl do mluvy obyčejného života. Neboť i když jsme posledně řekli, že tyto pravdy mají vlastně cenu teprve tehdy, jsou-li převedené do mluvy obyčejného života, tu nám přesto musí být jasné, že toto zpětné převádění patří k těm nejobtížnějším úkolům duchovně vědecké práce. To, co bylo zřeno v duchovních výšinách, učinit srozumitelným tak, že zdravý smysl pro pravdu a také zdravá logika mohou k tomu říci „ano“ a uznat to, - to je vskutku krajně obtížné.

Je nutno stále znovu zdůrazňovat, že jde o produkci takových citů a pocitů vzhledem k pravdě také tehdy, jestliže v našich odbočkách pěstujeme anthroposofii. Sdělení z duchovního světa nemáme přijímat pouze rozumem. Spíše záleží na tom, že je spoluprožíváme v pocitu, cítění - a takto si osvojujeme vlastnosti, které by právě měl mít každý, kdo opravdu spirituálně usiluje.

Díváme-li se na svět, jak se kolem nás rozprostírá, tu můžeme říci: Všude, ve všech svých bodech nám podává zevní výraz, zevní zjevení vnitřního, duchovního světa. To je přece pro nás dnes již zcela otřepaná věta. Jako fyziognomie člověka je výrazem toho, co se děje v jeho duši, tak jsou všechny jevy zevního smyslového světa jakoby fyziognomií duchovního světa, jenž za ním působí, a smyslové zážitky chápeme teprve tehdy, vidíme-li v nich fyziognomii duchovního světa. Když člověk ještě není schopen svou vlastní stezkou poznání kráčet vzhůru do oněch výšin, na nichž lze duchovně zříti, potom zajisté má před sebou zprvu pouze smyslový svět, a potom by se mohl otázat: Což není pro mne nic, co mi je skrze pozorování smyslového světa důkazem, potvrzením toho, co mi je sdělováno

na základě duchovního zření?

Toto vyhledávání důkazů je vždycky možné; je však dlužno postupovat nikoli povrchně, nýbrž přesně. Když - abych uvedl pouze jeden příklad - sledujete mé různé duchovně vědecké přednášky, a podíváte-li se na to, co stojí v mé „Tajné vědě“, tu vám např. může být nápadné, že během zemského vývoje jednou existovala doba, kdy Země byla spojena se Sluncem, kdy Země a Slunce byly jedním tělesem; teprve později se Země oddělila od Slunce. Když shrnete všechno, co znáte z „Tajné vědy“ nebo z mých přednášek, pak si musíte říci, že formy zvířat a formy rostlin, které dnes na Zemi existují, jsou dalším vývojem toho, co tu existovalo už i tehdy, kdy Země byla spojena se Sluncem. Avšak jak jsou dnešní formy zvířat přizpůsobeny dnešním poměrům na Zemi, tak musely být tehdejší formy zvířat, kdy Slunce a Země byly ještě spojené, právě tak přizpůsobené onomu tělesu, jež bylo současně Zemí a Sluncem. Z toho nyní plyne, že ony formy zvířat, které zůstaly z oné doby, - nejen že zůstaly, nýbrž jsou pokračováním bytostí, které existovaly už tehdy, které ale např. ještě nemohly mít oči. Neboť oči mají smysl pouze tehdy, když zde existuje světlo, jak ze Slunce září zvenku na Zem. Museli bychom tedy mezi rozmanitými bytostmi zvířecí říše nalézat takové, které mají oči takřka vyvinuté, když se Slunce již oddělilo od Země. A mimo to bychom museli nalézat formy zvířat, které jsou pozůstatky z doby, kdy Slunce bylo ještě spojeno se Zemí - které by tedy musely být zvířaty bez očí. Tento poslední druh zvířat by musel patřit mezi nižší zvířata. A takový druh skutečně existuje. V populárních knihách najdete, jak vybavení okem od určitého stupně přestává. To je dokladem toho, co se říká na podkladě duchovní vědy.

Můžeme si tedy tento rozprostřený svět, jenž je kolem nás, a v němž jsme i my, představovat jako fyziognomii duchovního světa, jenž za ním působí. Kdyby nyní člověk pouze stál před tímto smyslovým světem, a tento by mu v žádném bodě nezjevovál nebo neprozrazoval, že poukazuje na duchovní svět, neměl by člověk příčiny, vyvíjet v sobě nutkání, touhu po nějakém duchovním světě. Někde nám musí ve světě, jenž je kolem nás rozprostřen jakožto smyslový svět, vyrůstat touha po duchovnu, někde musí duchovno téměř jakoby bránou nebo oknem vyzařovat z duchovních říší do našeho všedního světa. Kde tomu tak je? Kde nám září duchovno bezprostředně vstříc?

Je to tam - a slyšeli jste to v přednáškách, které jsem měl já i jiní - kde přicházíme do situace, kdy zažijeme naše já. V okamžiku, kdy zažijeme naše já, zažijeme opravdu něco, co má bezprostřední vztah k duchovnímu světu. Avšak toto zažití já je současně něčím nekonečně chudým. Je to takřka jediný bod mezi jevy světa. Jediný bod, který vyslovujeme malým slovíčkem „já“, označuje sice to, co je původně duchovní povahy; avšak toto duchovní je takřka scvrklé do bodu já. Čemu nás však přesto může učit toto duchovní, jež je zde scvrklé do jednoho bodu? Vždyť zážitkem našeho vlastního já nemůžeme o duchovním světě vědět více než to, co takřka obsahuje tento bod já, když neprikročíme k vysvětlování. Avšak v tomto bodě existuje už něco velmi důležitého - říká nám totiž, jak musíme poznávat, chceme-li poznat duchovní svět.

Čímpak se liší zážitek já od jiných zážitků? Tím, že jsme sami v zážitku já. Ve všech ostatních zážitcích nejsme, nýbrž přistupují k nám zvenku. - Někdo by snad mohl říci: Avšak mé myšlení, mé chtění, mé žádosti, mé vnímání, což to také není něco, v čem jsem já sám? Vzhledem ke chtění může se člověk přesvědčit pomocí velmi snadné duševní úvahy, jak málo je sám v tomto chtění. Uvažme jen, že chtění je něco, co se vyjímá tak, jako by nás hnalo, a jakoby člověk často v něm vůbec nebyl, nýbrž působí tak, jakoby ho pohánělo něco jiného nebo nějaká událost. A tak je tomu i s vnímáním a s velkou částí toho, co se ve všedním životě myslí; - nejsme v tom. Jak málo např. jsme v obyčejném životě v našich myšlenkách, o tom se můžeme přesvědčit, kdybychom pečlivě přezkoušeli, jak je obyčejné myšlení závislé na výchově a na tom, co jsme přijali v nějaké době, co nám přinesly poměry. Proto je lidské myšlení, cítění, a chtění jako obyčejný obsah v národech a dobách tolik rozdílné. Pouze jedno musí být stejné. Když to vůbec u člověka je, musí být jedno stejné u všech národů, ve všech náboženstvích a ve všech jednotlivých lidských vlastnostech: Je to zážitek jednotlivého bodu já.

Nyní se ale otažme: Jak je tomu vlastně s tímto zážitkem bodu já?

Věc přece jen není tak jednoduchá. Snadno bychom se např. mohli domnívat, že já zažíváme sami. Tak tomu však vůbec není. Já vlastně sami nezažíváme.

Co zažíváme?

V podstatě zažíváme představu já, postřeh já. Přesně postižený zážitek já by totiž vlastně byl obsažen v něčem, co vyzařuje do nekonečnosti, do všestrannosti. Kdyby já nemohlo stát samo proti sobě, jako před svým obrazem v zrcadle - i když je tento obraz pouze zážitkem bodovým - nemohl by člověk já zažívat, já by si nemohlo učinit představu o sobě samém. A člověk zažívá především tuto představu o já. Avšak tato představa mu také stačí. Neboť právě tato představa se liší od všech ostatních představ, skutečně se od nich velmi liší, - a sice tím, že se musí shodovat se svým originálem, nemůže být jiná než její originál. Neboť já když se představuje, má co činit pouze se sebou samým, a představa je jen vrácení se zážitku já do sebe sama. Je to jakoby měštnání, jako kdybychom to zadržovali, abychom se vraceli do sebe samých, a v tomto vrácení stavěli se před sebe samy jako zrcadlový obraz, shodující se s originálem. Takový je zážitek já.

Můžeme tedy říci: Zážitek já můžeme poznat v představě já. Avšak tato představa já se velmi liší od všech ostatních představ, od všech ostatních zážitků, které můžeme mít. Radikálně se liší od všech ostatních představ. Pro všechny ostatní představy a zážitky potřebujeme něco jako orgán. Při zevní smyslové představě nám může být předem jasné, že potřebujeme orgán. Abychom měli představu barvy, potřebujeme oko atd. Je zřejmé, že při obyčejné smyslové představě potřebujeme orgán. Nyní bychom se mohli domnívat, že nepotřebujeme žádný orgán pro to, co se k našemu vlastnímu nitru chová intimněji. Avšak i zde se můžete snadno přesvědčit, že potřebujeme orgány, - a podrobnosti o tom najdete ještě v mé Anthroposofii. Zde se vám nyní nabízí možnost, i theosofickým způsobem přijímat to, co se říká převážně veřejnosti.

Uvažte toto: V některém údobí vašeho života postihnete myšlenku, ideu, pojem. Chápete něco, s čím se setkáváte jakožto s pojmem. Jen pomocí čeho můžete to chápat?

Jen pomocí oněch pojmů, které jste přijali už předtím. Je to zřejmé z toho, že jeden člověk chápe nový pojem - s nímž se setká - tak, druhý zase jinak. A příčinou je to, že jeden má v sobě větší, druhý zase menší úhrn pojmů, které již přijal. Starý pojmový materiál sedí v nás a setkává se s novým, jako se oko setkává se světlem. Z našich vlastních starých pojmů máme jakoby utkaný pojmový orgán, a co jsme neutkali z pojmů v nynějším

vtělení, to musíme hledat ve vtělení dřívějších. Zde se to utkalo, — a pojmům, které k nám nově přistupují, přinášíme vstříc pojmový orgán. Pro všechny zážitky, přicházející ze zevního světa, i když jsou duchovní povahy, musíme mít orgán. Před věcmi zevního světa, které k nám přistupují, nikdy nestojíme takřka duchovně nazi, nýbrž stále jsme závislí na tom, čím jsme se stali. Pouze v jediném případě stojíme bezprostředně před zevním světem - totiž: získáme-li náš vjem já. Tento vjem já musí se tudíž také - a je to zvláštní důkaz toho, co bylo řečeno - pokaždé znovu opakovat, obnovovat. Každé ráno, když vstáváme, pokaždé v podstatě obnovujeme náš vjem já. Já existuje zde, - je zde, i když spíme. Avšak vjem já je nutno každé ráno obnovovat, může se zde vždy obnovovat. A kdybychom v noci podnikli cestu na Mars, kde by naše okolí vypadalo zcela jinak než na Zemi... všechno by tam bylo jiné: ale vjem já byl by stejný! Neboť ten lze dělat za všech okolností stejně, protože k tomu nepotřebujeme žádný zevní orgán - dokonce ani pojmový orgán. Zde se setkáváme s bezprostřední představou já - sice jako s představou, vjemem - avšak s jeho pravou podobou. Všechno ostatní je před námi téměř tak, jako zrcadlem a tvarem zrcadla podmíněný obraz. Vjem já je před námi v celé své věrné podobě.

Když toto uvážíme, pak opravdu můžeme v určitém vztahu říci: Když si představujeme já, sami v něm vězíme. Je to něco, co vůbec není mimo nás. Nyní se otažme: Jak se tato jediná představa já, vjem já liší od všech ostatních vjemů a od všeho jiného, co mimo toto já prožíváme?

Liší se tak, že ve vjemu já, v představě já máme tento bezprostřední otisk já, a ve všech ostatních představách a vjemech takový bezprostřední otisk věcí právě nemáme. Avšak obrazy, které se takřka v určitém vztahu přece zase dají srovnat s vjemem já, získáváme ze všeho, co je kolem nás: Naším já všechno proměňujeme ve vnitřní zážitek. Neboť zevní svět se musí stát naší představou, má-li mít pro nás vůbec význam, cenu. Utváříme si tedy skutečné obrazy o zevním světě, které pak žijí dále v já - lhostejno, kterým orgánem smyslový záži-

tek přijmeme. Cítíme pach nějaké látky, když jsme kolem látky prošli a již s ní nemáme bezprostřední styk, potom přesto neseme v sobě dále obraz toho, co jsme cítili. Právě tak neseme v sobě dále obraz barvy, kterou jsme viděli. Obrazy pocházející z takových zážitků, zůstávají v našem já, já šije takřka uchovává. Chceme-li však tyto obrazy označit jejich charakteristickými znaky, pak musíme říci: To patří k nim (**k obrazům**), že k nám přistoupily z vnějšku. Všechny obrazy, které můžeme spojovat s naším já, jsou - pokud jakožto lidé stojíme ve smyslovém světě - zbytky, které zůstaly v já z dojmů samotného smyslového světa. Pouze jedno nám smyslový svět nemůže dát: Vjem já. Ten se vynořuje v nás samých. Ve vjemu já máme tedy - byť by se scvrkl v jediný bod - obraz, jenž se vynořuje v nás samých.

K tomuto obrazu si nyní představte jiné: Obrazy, které nevznikly skrze zevní smyslový popud, nýbrž které se v já vynořují tak volně jako samotné já, které se tedy utvářejí na způsob samotné představy já. Potom máte ony obrazy, které se vynořují v tom co nazýváme astrálním světem. Tedy obrazové představy, které se vynořují v já, aniž by k nám přistoupil nějaký dojem z vnějšku, ze smyslového světa.

V čem se liší obrazy, které máme ze smyslového světa, od našich ostatních zážitků?

Smyslové obrazy můžeme s sebou nosit jakožto obrazy zážitků teprve tehdy, když jsme navázali styk se zevním světem: potom se staly vnitřními zážitky, avšak podnícené zevním světem.

Které to jsou zážitky já, jež bezprostředně nepodněcuje smyslový svět?

Jsou to naše city, naše žádosti, pudy, instinkty atd.; ty nepodněcuje zevní svět. I když nejsme v našich citech, pudech atd. tak, jak jsme to rozvedli předtím, tu přesto musíme říci: V citech, pudech, žádostech atd. se do našeho nitra vtlačuje jistý element.

Čím se liší pudy, žádosti atd. od smyslových obrazů, které s sebou nosíme po smyslových postřezích?

Jistě vycítíte, čím se liší. Smyslový obraz je něco, co klidně zůstává v nás, co se snažíme co možná věrně v sobě nosit, když jsme se vypořádali s vnějším světem. Naše pudy, žádosti, instinkty jsou něčím, co v nás pracuje, co tedy představuje určitou sílu. Když se nyní zevní svět nezúčastňuje vynořování se astrálních obrazů, přesto se ho musí zúčastňovat astrální obrazy, - neboť co není poháněno, to není zde, to nemůže vznikat. U

smyslového obrazu je hnací silou dojem zevního světa, u astrálního obrazu je hnací silou především to, co je základem žádostí, pudů, citů atd. Jenomže v obyčejném lidském životě, jakým dnes je, je člověk chráněn před tím, aby žádosti a pudy vyvíjely takovou sílu, že by skrze ně vznikaly obrazy, prožívané právě tak, jako obraz samotného já. Je - řekl bych - významným znakem přítomné lidské duše, že pudy a žádosti nepůsobí dost silně, aby k obrazovému bytí podněcovaly to, co proti nim staví já. Když se já staví proti mocným silám zevního světa, je podněcováno k obrazům; žije-li v sobě, pak má u normálního člověka pouze jedinou příležitost k přijetí vynořujícího se obrazu, když tento obraz je obrazem samotného já. Tedy žádosti, pudy atd. nepůsobí dost silně, aby se z nich staly obrazy právě tak jako jediný zážitek já; když působí dost silně, potom také musí přijmout vlastnost, kterou mají všechny zevní smyslové zážitky. Tato vlastnost je mimořádně důležitá. Ne všechny smyslové zážitky prokazují nám tu laskavost, že se řídí podle nás. Když např. někdo bydlí zrovna v pokoji, kde je slyšet nějaký nepříjemný hluk, nemůže jej odstranit pomocí svých pudů a žádostí. Kdo by chtěl, aby žlutá květina byla raději červená, ten ji nemůže učinit červenou skrze pouhý pud nebo skrze pouhou žádost. U smyslového světa je charakteristické, že vystupuje zcela nezávisle na nás, to naše pudy a naše vášně zcela určitě nedělají: zcela se řídí podle našeho osobního života.

Co tedy u nich musí nastat při onom vystupňování k obraznému bytí, jež mají zažít?

Musí se stát (*vášně*) takovými, jakým je zevní svět, který nám neproказuje nijakou laskavost vzhledem ke své výstavbě a k vypravení smyslových obrazů, nýbrž který nás nutí, abychom smyslový obraz, který si děláme, ztvárnily tak, jakým je skrze dojem zevního světa. Jak závislý je člověk při pořizování svých smyslových obrazů na zevním světě, tak nezávislý musí být na sobě samém, na svých vlastních sympatiích a antipatiích, mají-li se obrazy astrálního světa správně utvářet. Zde vůbec nerozhoduje, co si přeje, čeho si žádá atd.

Posledně jsem vám řekl, že tento požadavek by se dal formulovat takto: Je nutno být nesobeckým. Avšak tento požadavek nesmíme podceňovat. Není to tak snadné být nesobeckým.

Nyní je však třeba uvážit toto: Jak rozdílný je náš zájem o to, co nám září vstříc zvenku, vzhledem k tomu, co k nám přistupuje zevnitř! Mnohem větší je zájem, jež člověk má o svůj vnitřní život, než o svět venku. Pro mnohé lidi se sice řídí občas i zevní svět, když jej proměnili v obraz, podle jejich subjektivních citů... vždyť víte, že lidé často dovedou prášit, až se hory zelenají, i když nelžou a věří tomu, co vypravují: Zde pokaždé spolupůsobí sympatie a antipatie, které klamou v tom, co je opravdu zvenku dáno a mění pak jeho skutečnou podobu. Můžeme však říci, že to jsou výjimečné případy, neboť člověk by daleko nedošel, kdyby si ve všedním životě sám něco předstíral: Všude by něco nesouhlasilo se zevním životem, avšak nebylo by mu to nic platné, vzhledem k zevnímu světu si musí pravdu přiznávat; skutečnost ho koriguje. Tak je tomu u obyčejných smyslových zážitků, zevní skutečnost je právě dobrým regulátorem. V této formě však odpadá, začínáme-li mít vnitřní zážitky. Zde člověk nemůže tak snadno dávat zevní skutečnosti na sebe působit korigujícím dojmem. Proto dává vládnout svým zájmům, dává uplatňovat své sympatie a antipatie.

Ve staré pythagorejské škole se tato pravda přísně formulovala - a sice hned pro důležitý případ lidského poznání: pro otázku nesmrtnosti. Rozhlédněte se kolem sebe, kolik najdete lidí, kteří se zajímají o otázku nesmrtnosti! V životě je běžné, že člověk touží po nesmrtnosti, po životě mimo zrození a smrt. To je ale osobní zájem, osobní touha. Poměrně málo vás bude zajímat, jestliže rozbijete sklenici... kdyby ale lidé měli osobní zájem na dalším trvání sklenice, tak jako mají zájem na nesmrtnosti lidské duše, potom si můžete být jisti, že většina lidí by také věřila v nesmrtnost sklenice. - Proto se v pythagorejské škole formuloval uvedený požadavek takto: „Pro poznání pravdy o nesmrtnosti je zralý pouze ten, kdo by dovedl snést, kdyby byl pravdou opak, kdo by dovedl snést, kdyby se na otázku nesmrtnosti odpovědělo záporně.“ Chceme-li sami něco v duchovním světě pořídít o nesmrtnosti - říkali učitelé v pythagorejských školách - pak nesmíte po nesmrtnosti toužit. Neboť dokud toužíme, dotud to, co říkáme, není objektivní. A všechny směrodatné úsudky o životě skrývajícím se za zrozením a smrtí mohou podávat jen ti, kteří by se dovedli klidně uložit do

hrobu, i kdyby nesmrtelnosti nebylo. - Žákům ve starých pythagorejských školách se proto říkalo, aby si ujasnili, jak je to obtížné, učinit se zralým pro nějakou pravdu.

Být tak zralý pro pravdu, že ji můžeme tvrdit sami za sebe, k tomu patří zcela určitá příprava, která musí záležet v tom, že nejsme na dotyčné pravdě nijak zainteresováni. A právě vzhledem k nesmrtelnosti můžeme říci: Je naprosto nemožné, aby bylo mnoho lidí, kteří by se vůbec nezajímali o nesmrtelnost. Víc než mnozí se tu nezajímat nemohou! Jim jsou určena nyní podávaná slova o nesmrtelnosti a o věčnosti lidského bytí. Pravdu přijímat a používat ji, a něco z ní mít pro svůj život, to mohou všichni, i ti, kteří ji sami nemohou zastupovat. Pocit nezralosti není důvodem k tomu, abychom pravdu nepřijímali. Naopak, pro to, co potřebujeme k životu, úplně stačí, když pravdu přijímáme a život dáváme do jejích služeb.

Co ale je nutným protějškem přijímání pravd?

Můžeme je klidně přijímat, i když nejsme zralí; avšak nutný protějšek spočívá v tomto: Stejnou měrou, jakou prahne po pravdě, abychom měli klid a uspokojení, jistotu v životě... stejnou měrou činit se zralými pro pravdu, a současně být pečliví při vlastním zjišťování vyšších pravd, - takových pravd, které mají platnost jen v duchovním světě.

' Z toho však plyne důležitá zásada pro náš spirituální život: Citlivě přijímejme všechno, co potřebujeme, - užívejme toho v životě, avšak buďme krajně nedůvěřiví při vlastním zjišťování pravd - zpočátku u vlastních astrálních zážitků! To odůvodňuje, abychom se především chránili jednoho: těchto astrálních zážitků nějak užívat tam, kde stojíme na bodě, na němž vůbec nemůžeme být bez zájmu - totiž kde stojíme na bodě, na němž přichází v úvahu vlastní život. Předpokládejme, že někdo je skrze svůj astrální vývoj zralý k tomu, vykonat něco, co zítra je jeho osudem, co zítra zažije. To je osobní zážitek. Necht' se chrání zkoumat v knize svého osobního života, neboť zde vůbec nemůže být nestranný. Lidé by třeba snadno mohli říci: Proč vlastně jasnozřivci ne- vyzkoumají zcela přesně okamžik své vlastní smrti?

Nečiní to proto, že zde nemohou být bez zájmu a musí zamezovat přístup všemu, co se vztahuje k vlastní osobě. Všechno, co se nevztahuje k vlastní osobě, a pouze to, o čem můžeme být jisti, že se to nevztahuje k vlastní osobě, dá se v duchovních světech vyzkoumat tak, že výsledky mají objektivní platnost. Něco objektivně platného vůbec nelze vyslovit tam, kde máme osobní zájem. Kdo se tudíž chce omezit na podávání toho, co je objektivně platné, co platí bez jeho vlastního zájmu, ten vůbec nemůže ze zkoumání - na základě dojmů z vyššího světa mluvit o něčem, co se týká jeho samého. Jsou-li takové věci, které se týkají jeho samého, musel by si být zcela jist, že tyto věci neprivedil vlastními zájmy. Avšak vyzkoumat, zda něco, co se týká nás samých, jsme snad neprivedili skrze vlastní zájmy, to je u takových věcí mimořádně obtížné.

Z toho vidíte, že na začátku veškerého úsilí k proniknutí do duchovního světa musí být jedna zásada: Nesnažme se považovat za směřodatné něco, co se vztahuje k vlastní osobnosti, vlastní osobnost zcela vylučme. A zde stačí ještě připojit, že toto vyloučení vlastní osobnosti je nesmírně obtížné, a že se často domníváme, že jsme tuto vlastní osobnost vyloučili - a přesto jsme to vůbec neudělali! Proto také většina astrálních obrazů, přiveděných pro toho nebo onoho člověka, není nic jiného než jakési zrcadlení jejich vlastních přání a vlastních vášní. Dokud jsme v duchovnu natolik silní, že si můžeme říci: Musíš být nedůvěřivý ke svým vlastním duchovním zážitkům... dotud jsou duchovní zážitky nadobro neškodné. Teprve od okamžiku, kdy tuto sílu nemáme, kdy své zážitky prohlašujeme za směřodatné pro svůj život, začneme pozbývat orientace. Je tomu potom právě tak, jako kdybychom se domnívali, že vejdemo do pokoje tudy, kde nejsou dveře, a chtěli bychom zed' prorazit hlavou. Je tudíž třeba stále dbát zásady: Při zkoušení vlastních nadmyslových zážitků být krajně opatrní. A tato opatrnost je zde vlastně plně teprve tehdy, když takovým vlastním zážitkům nepřipisujeme žádnou jinou cenu, než cenu poznání, poučení; když se jimi ve svém osobním životě neřídíme, nýbrž dáváme se jimi pouze poučovat. Přistupuje- me-li s pocitem: Chceš být pouze poučen... potom je dobře. Neboť potom dovedeme v okamžiku, kdy může nastat opačná představa, tuto také zkorigovat.

Všechno, co jsem dnes řekl, je jen částí různých úvah, jimž se budeme tuto zimu věnovat. Avšak chtěl jsem tím říci něco, co vás může připravit pro

zkoumání lidského duševního života, jímž se budeme zabývat v týdnu po valné hromadě: budou to úvahy o psychosofii.